

Situační zpráva o Chartě 77 - 5. května 1977

Po umrtí mluvčího Charty profesora Jana Patočky pokračuje Charta 77 ve stížených podmínkách ve své činnosti. Její druhý mluvčí, dramatik Václav Havel, je stále vězněn a třetí mluvčí, profesor Jiří Hájek, je pod neustálým policejním dozorem, stejně jako Zdeněk Mlynář a František Kriegel. Systematická represe proti signatářům Charty rovněž pokračuje.

Propouštění ze zaměstnání: V posledních týdnech již nedochází k okamžitému zrušení pracovního poměru, které od poloviny ledna do poloviny března postihlo asi dvacet osob /i nesignatářů/, ale pokračují výpovědi /s jednoměsíční až tříměsíční lhůtou/, vynucené dohody o rozvázání pracovního poměru, propuštění ve zkušební době, propuštění skončením lhůty pracovního poměru na dobu určitou /i když se počítalo s prodloužením/, přerazováním na horší práci atd. Na základě podkladů lze odhadnout, že různými formami ztratilo zaměstnání více než 70 osob /z toho více než 40 signatářů Charty/, přičemž jejich skutečný počet - zejména z řad občanů, kteří nemají se signatáři Charty 77 přímé spojení - bude několikanásobně vyšší.

Pokud už proběhlo řízení před soudem prvního stupně /žaloby na neplatnost zrušení pracovního poměru/ žalobci své pracovní spory prohráli. Jde o Jana Urbana, středoškolského profesora prachatického gymnázia, Drahuši Proboštovou, ing. Jana Leštinského z Ostravy, Zdenka Mlynáře a Jiřího Pallase. Milan Režba, nesignatář, který v n.p. Suprafon se zastal signatáře Ivana Medka při jeho propouštění ze zaměstnání, má soudní zasedání odročeno. Při rozhodování vycházejí senáty příslušných soudů ze stanoviska generální prokuratury, kde je Ch 77 označována jako protispolečenský dokument, ohrožující státní a společenské zřízení republiky, přičemž "je nerozhodné, že škodlivý následek nenastal". Ve stanovisku sice není, že podpis Charty 77 nebo angažování se za myšlenky Charty je trestným činem, ale formulace k tomu mají velmi blízko.

Odbory pracovních sil národních výborů mají pokyn znemožňovat signatářům Charty 77 zaměstnání podle jejich kvalifikace pokud je vyšší než dělnická.

Pokračuje i vylučování z ROH, orgány ÚRO odmítají poskytnout signatářům Charty 77 zaměstnání /i pokud jsou ještě členy ROH/ právní poradu či pomoc.

Výpovědi signatářů, sympatizujících anebo lidí, kteří jsou podezřelí ze sympatií k CH 77 pokračují i koncem dubna i začátkem května. Tak např. v předvečer výročí popravy Eduarda Urke, jehož jméno nesou znárodněné továrny v Čechách a kterého vzpomněl letos i čs. tisk, byl rozvázán pracovní poměr s jeho synem Ladislavem - za podpis Charty 77. Řada lidí marně hledá zaměstnání, někteří jsou již déle než měsíc bez práce, jiní přijali špatně placená nekvalifikovaná místa.

Trestní stíhání:

Trestní věc proti Václavu Havlovi byla vyloučena z trestní věci proti Otovi Ornestovi a spol. k samostatnému projednání. Václav Havel je stále obviněn z tr. činu podvracení republiky podle § 98, odst. 1, 2 tr. z. /s trestní odpovědností od tří do deseti let/, ale koncem dubna byl seznámen částí své trestné /tzv./ činnosti, která měla spočívat v tom, že od Prokopa Drtiny převzal jeho paměti a předal je Jiřímu Ledererovi s vědomím, že budou zveřejněny v zahraničí. Tento jeho čin je kvalifikován jako trestný čin poškozování zájmů republiky v zahraničí podle § 112 tr. zákona /trestní odpovědnost do tří let odnětí svobody/ a právě z tohoto činu má být obžalován a za něj souzen. Další jeho činy, naplnující údajně skutkovou podstatu § 98, odst. 1, 2 tr. z., mají být žalovány později. Vyšetřovatel zároveň vyzval obhájce, aby podal žádost o propuštění obviněného na svobodu; podle zvyklostí se očekává, že žádosti prokurátor vyhoví a Václav Havel bude propuštěn na svobodu. Prokurátor by měl o

žádosti rozhodnout do 15. května, do kdy musí buď podat žalobu nebo požádat generálního prokurátora o prodloužení vazby. Ať už Václav Havel bude /pravděpodobně v červnu/ souzen za § 112 tr. z. nebo k soudnímu líčení nedojde, bude do značné míry svazován nezastaveným trestním stíháním pro § 98 odst. 1, 2 tr. z., které může Stb kdykoliv oživit. V této části stíhání figuruje způsob zaslání jeho dopisu dr. Husákoví na jaře 1975 do zahraničí, dále Havlův příspěvek do knihy Jiřího Lederera "Interview" /"Rozhovor"/, do níž přispěla řada českých umělců a která vyšla nebo má vyjít v zahraničí, a konečně /jako úplná záloha/ záležitosti kolem Charty 77, zejména zaslání Prohlášení Charty 77 do zahraničí.

Ve společné věci jsou stíháni Ota Ornest a signatáři Charty Jiří Lederer a František Pavlíček, který je od 15. března t.r. na svobodě. Zdá se, že zatím pouze František Pavlíček je seznámen s výsledky vyšetřování /tj. má uzavřen vyšetřovací spis/, zatímco u obou vazebních případů bylo seznamování odročeno; mělo by však proběhnout co nejdříve, jinak se opět bude prodlužovat vazba. U Františka Pavlíčka došlo k překvalifikaci z trestného činu podle § 7 k § 98 odst. 1. tr. z. Trestní sazba, podle níž bude obviněný souzen /dojde-li k hlavnímu líčení/ je 1 rok až 5 let, ovšem u přípravy může soud vyměřit trest pod dolní hranici sazby. Všeobecně se očekává, že v případě soudního řízení bude František Pavlíček /a možná i Václav Havel/ odsouzen jen podmíněně. U Jiřího Lederera zůstává otevřena otázka jeho případného vystěhování. Nutno uvážit, že k trestu, který ho čeká, bude připočteno ještě 13 /nebo 12/ měsíců podmíněně odloženého zbytku trestu, který mu byl odložen koncem r. 1973 na dobu pěti let. Úplné a kající doznání Oty Ornesta se bude snažit moc využít k propagaci; zdá se, že se tento případ podobá situaci, do níž uvedl v r. 1972 Alois Poledník své přátele a v níž získal, na úkor dtuhých, určité výhody. V této společné trestní věci jde, podle neúplných zpráv, zejména o Ledererovu knihu /do níž mj. přispěl i František Pavlíček/ a další písemné materiály politického charakteru, zasílané do zahraničí, mj. i Pavlu Tigrídovi. Není známo, zda také u Jiřího Lederera a Oty Ornesta došlo k překvalifikaci na trestné činy s mírnějšími trestními sazbami.

Případ Václava Havla a dalších třech obviněných ukazuje v průběhu čtyř měsíců vážavost státní moci; jen tak si lze vysvětlit několik procedurálních kotrmelců a změny rozhodnutí a plánovaných kroků. Toto vše je výrazem hlubokých rozporů a ambivalentního vztahu vládnoucí skupiny k věznění těchto čtyř mužů a k připravovanému procesu: na jedné straně považuje státní moc tuto represii za výhodnou, ba nutnou, aby odstránila další občany od iniciativy na poli lidských práv nebo dokonce politické činnosti, na druhé straně ji považuje za nežádoucí z hlediska prestiže státní moci ve světě i u některých loajálních občanů doma, zvláště pokud podstatu obvinění je tak výlučně politického rázu jako v těchto případech.

Dva prudké obraty byly zaznamenány i v případě dvou mladých techniků z Ústí nad Labem a Děčína - Vladimíra Laštůvky a Aleše Macháčka, kteří byli původně obviněni z pobuřování /do 3 let/, pak z podvracení republiky podle § 98, odst. 1, 2, tr. z. /od tří do deseti let/ a nyní opět z pobuřování. Několik dalších osob, které byly v souvislosti s tímto případem krátkodobě zadrženy, bylo propuštěno. Oba muži jsou obviněni z rozšiřování protistátních písemností, vydávaných většinou v zahraničí nebo rozepísovaných na stroji.

Od 18. dubna t.r. je ve vazbě signatář Charty 77 Aleš Březina, který je obviněn z trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 29, odst. 1 tr. zákona /s trestní sazbou od 1 do 5 let/. Tohoto činu se skutečně dopustil. Napsal vojenské správě dopis, že do základní vojenské služby nenastoupí a své rozhodnutí zdůvodnil politicky. Aleš Březinovi je 28 let a pracoval jako zřízenec v nemocnici Na Františku. Po podpisu Charty 77 byl diskriminován. Aleše Březinu je třeba považovat za politického vězně a zajistit mu pomoc a podporu.

Nervezita orgánů StB zasáhla i tiskárnu Mír v Panské ulici, kde se tiskne Mladá fronta. Mladá fronta připravovala brožuru ke sjezdu SSM a ze sazby vypadlo písmeno "M". Místo aby vedoucí směny zařídil nápravu, povolal do tiskárny kriminálku, která věc předala StB. Ta provedla důkladnou prohlídku všeho, i montérek pracovníků tiskárny a v jedné našla text Prohlášení Charty 77 z 1.1. 1977. To jí stačilo k obvinění, že majitel montérek odtěl text Prohlášení v tiskárně vytisknout a zadržela ho i s jeho spolupracovníkem. Oba muži jsou ve vazbě. Výsledky pracovníků tiskárny pokračují.

Případů trestních o stíhání za obdobné činy nebo za rázné výroky a projevy sympatií vůči Chartě je více, většinou však zůstávají neznámý širší veřejnosti.

Další policejní represe:

Koncem dubna a začátkem května bylo v Praze zajištěno či zadrženo zhruba deset osob v souvislosti s Chartou 77, a to většinou na 48 hodin. Po domovních prohlídkách u Ladislava Hejdánka, Věry Jirousové a Jiřího Němce dne 28. 4. 1977 byly tyto tři osoby zadrženy a druhého resp. třetího dne byly obviněny z tr. činu pobuřování, které mělo spočívat v jejich účasti na organizování tzv. létající demonstrace č. 1, která se měla - podle textu prohlášení, jež bylo zabaveno v bytě Věry Jirousové - konat dne 20. dubna v podchodu na Václavském náměstí a spočívat v tom, že její účastníci vypustili poutové balonky. Trestní stíhání proti těmto třem osobám trvá, propuštěny byly v pondělí 2. května, přičemž strávily ve vězení 4 dny; u Ladislava Hejdánka nebyla dodržena maximální 48 hodinová lhůta mezi vznesením obvinění a propuštěním na svobodu /resp. uvalením vazby, což nebyl Hejdánkův případ/: tato lhůta byla překročena o 19 hodin. /Dne 27. dubna došlo k "Létající demonstraci č. 2", a to v divadle E.F. Buriana, kde účastníci hromadně odešli při prvním výstupu herce Petra Olivy. Prohlášení demonstrujících připomínají vždy Chartu 77 a vězněné signatáře./

V této souvislosti došlo i k zadržení Svatopluka Karáska, který byl zprvu zajištěn na 48 hodin /29.4. - 1.5./ podle § 23 zákona o SNB. Po jeho propuštění našla VB při pochůzce v jeho voze text prohlášení o létající demonstraci č. 1. a to v několika exemplářích. Dne 2.5. následovala domovní prohlídka a zadržení Svatopluka Karáska a jeho ženy Stanislavy. Stanislava Karásková byla držena do druhého dne a byl na ni vykonáván značný psychologický nátlak /doma řvaly dvě malé děti/, jemuž téměř podlehla. Svatopluk Karásek byl propuštěn po 48 hodinách 4.5.; není obviněn.

Podle trestního řádu /tj. podezřelý z trestního činu/ byl zadržen i psycholog Petr Rezek, který není signatář Charty 77. Je podezřelý z přednáškové činnosti na psychologická a filozofická témata, zejména je podezřelý z fenomenologie a ze sympatií k filozofickému odkazu zesnulého profesora Patočky. Zadržen byl v podstatě náhodou, neboť přišel v průběhu domovní prohlídky do bytu Věry Jirousové. V průběhu čtyřhodinového výslechu v Bartolomějské ulici vyslechl s orgány operu, kterou měl nahranou na kasetě, jež byla nalezena v jeho aktovce. Dále upozornil přítomné policisty, že na papírku, který vzal do ruky, má něco důvěrného a že to odtrhne a sní. Než mu stačili zabránit, spolkl utržek papíru se zapsanými jmény, načež byl vsazen do želez. Poté byl vězněn 48 hodin.

Náhodou byli zadrženi i Jiří Olt a Milan D. Vopálka, oba dělníci a signatáři Charty 77, neboť byli v bytě Jiřího Němce, když tam začala domovní prohlídka. Oba byli zajištěni podle zákona o SNB /§23/, Jiří Olt v posledních třech týdnech již podruhé. V této souvislosti je třeba opět poukázat na naprostou nezákonnost a zvláště postupu StB, která zajišťuje občany v bytech podle tohoto ustanovení a drží je 48 hodin ve vězení: ustanovení je totiž možné použít jen proti tomu, "kdo výtržnostmi nebo jiným nepřístojným chováním narušuje veřejný pořádek", a to opět jen "k provedení nutných služebních úkonů". Během posledních šesti týdnů byla takto zajištěna řada osob, mnohé dokonce dvakrát.

Podle tohoto ustanovení byli koncem dubna zajištěni i signatář Charty Jiří Boreš, který byl hrubým způsobem urážen a synovec signatáře Jaromíra Wíši, Milan Wíšo, kterému policie přímo nabídla verzi, aby uvedl, že Prohlášení Charty 77 nalezl v ateliéru svého strýce bez jeho vědomí. Milan Wíšo, který byl policií zajištěn jako konec řetězu, po němž putovalo Prohlášení Charty 77, nakonec ze strachu tuto verzi přijal a podepsal.

Několik osob bylo voláno na výsledky v souvislosti s uvedenými případy, jiní byli voláni z jiných důvodů /také proto, aby odvolal svůj podpis pod Chartou 77/, policie pokračuje i ve výsledcích přátel signatářů atd. atp.

V téže době, kdy bylo zajištěno či zadrženo jmenovaných deset osob /a možná i další/, byla ustavena policejní "ochrana" /tj. oficiálně oznámený dozor/ půl tuctu občanů, o nichž se státní moc patrně domnívala, že by mohli působit na delegáty komunistických stran, kteří zasedali koncem dubna v Praze, aby posoudili práci časopisu Otázky míru a socialismu. Dozor měli Milan Hübl, Václav Slavík, Petr Uhl, v zostřené podobě Věnek Šilbán a Jiřina Zelenková, u nichž byl spojen i s kontrolou občanských průkazů návštěv. Jak řečeno, dále tento dozor trval u Jiřího Hájka, Františka Kriegla a Zdenka Mlynáře. Další občané byli občas sledováni. Dozor trval 4 až 6 dnů.

VB pomalu vrací řidičské průkazy, které zadržela většinou signatářů. Desítky telefonních stanic zůstává nezapojena.

V dubnu t.r. se opakoval případ nezákonného vypovězení signatáře z města, které navštívil. Podobně jako Milan Hübl, který ohtěl v unoru navštívit t.r. Alexandra Dubčeka, byl i Miroslav Kusý zadržěn před domem, kde bydlí Zdeněk Mlynář a pod pohrůžkami, prošpikovanými protislovenskými urážkami a českým šovinismem, poslán zpět do Bratislavy. Byl podroben nezákonné osobní prohlídce.

Dne 4. dubna t.r. byl před dveřmi bytu Petra Uhla zadržěn dvěma příslušníky StB Petr Brodský, promován fyzik /na rozdíl od duchovního téhož jména a příjmení není signatářem Charty 77/ a byl podroben osobní prohlídce a mnohahodinovému výslechu. Byly mu odnаты různé písemnosti týkající se Charty 77 a dopis Zdenku Mlynářovi. Autor mu v něm radí, jak má postupovat v emigraci. Petr Brodský policii uvedl, že je autorem tohoto dopisu. StB na něj vyvíjí nátlak, aby Chartu 77 veřejně odsoudil a pravděpodobně ho nutí i k dalším formám spolupráce. Dojde-li skutečně k jakémukoliv veřejnému vystoupení Petra Brodského, je třeba ho posuzovat z tohoto hlediska.

Mluvíci Charty 77 Jiří Hájek dostává provokační dopisy. Některé z nich obsahují přihlášky k Chartě 77, které podepsali recidivisté t.č. ve výkonu trestu odnětí svobody. Z dobrých důvodů Charta 77 nepovažuje tyto osoby za signatáře Charty a nebude publikovat jména těch, kteří se k ní přihlásili pod nátlakem nebo se zlým umyslem. Charta 77 však nemůže zaručit, že se nestane obětí nějaké provokace, na což předem upozorňuje. Je také známo, že skutečné přihlášky k Chartě 77 a další korespondenci týkající se Charty pošta nedoručuje, a to jak Jirímu Hájkovi, tak i dalším signatářům, jejichž jména jsou známa širší veřejnosti.

Pokračuje rovněž degradování signatářů, kteří měli vojenské hodnosti. Křiklavým případem je degradace generál-poručíka Viléma Sachra, hrdiny čs. odboje za Druhé světové války a bojů za osvobození Československa.

Emigrace:

Vystěhování bylo povoleno rodině Ivana Binara, ostravského signatáře. Binarovi usilovali o vystěhování již více než rok. V druhé polovině roku se stěhují do Rakouska. Byrokratické průtahy se objevily v povolení vystěhování rodiny ostravského filozofa Jaroslava Krejčího. Rodina ing. Leštínského žádost dosud nepodala.

Vystěhování Zdenka Mlynáře a odjezd jeho ženy Ireny Dubské /Z.M. má vystěhovalecký, I.D. cestovní pas/ je stanoven na 4. června t.r.

Žádosti Evžena Menerta o vystěhování není dosud vyhověno, stejně tak historika Josefa Hodice. Kromě jmenovaných osob chce emigrovat ještě několik /podle dosavadních informací ne více než pět/ signatářských rodin. Většinou dosud nepodaly žádosti. Vystěhování se rozhodně nestalo masovým jevem mezi signatáři Charty 77.

Úmrtí:

Dne 19. dubna t.r. zemřel docent dr. František Jiránek, pedagog a autor vědeckých publikací. Zemřel ve věku 63 let a byl tiše pohřben v rodišti své ženy v Novém Bydžově. V lednu t.r. s ním zrušila pedagogická fakulta UK okamžitě pracovní poměr, když se dozvěděla, že je signatářem Charty 77.

XXXXXXXXXXXXXX

Za uplynulé dva měsíce, od vydání dokumentu č. 8, který obsahoval 617 jmen tehdejších signatářů Charty 77, podepsalo její Prohlášení z 1.1.77 mnoho dalších občanů. Jejich jména budou ve vhodný čas publikována. Charta 77 zůstává i nadále otevřena všem, kdo si upřímně přejí přihlásit se k její myšlence, i těm, kdo se na této občanské iniciativě podílejí jiným způsobem.

Kromě nekrologu na prof. Patočku vydala v dubnu t.r. Charta 77 dva další dokumenty. Dokument č. 9 pojednává o postavení věřících a demokratických svobodách spojených s vírou a svědomím. Dokument č. 10 je věnován stavu zákonitosti a předkládá státní moci konstruktivní návrhy v této oblasti. Další dokumenty se připravují.

Od počátku ledna vznikly stovky /většina podepsaných/ prohlášení, fejetonů, esejí a stanovisek, které kolují v opisech. Tato nebývala aktivita zasahuje dnes tisíce občanů, kteří tyto písemnosti - s rizikem sankce - opisují a rozšiřují. Jedním z nejdůležitějších materiálů poslední doby je obsáhlá stať Zdenka Jičínského "Charta 77 a čs. zákonost", která představuje první solidní právní analýzu postupu státních orgánů vůči Chartě.

Charta však vyvolává i aktivitu občanů, kteří až dosud proti jevům, jež odsuzovali, neprotestovali. Tak např. mladí lidé z Prostějova vypracovali v dubnu t.r. zprávu o současných možnostech kulturního života mládeže v prostějovském okrese. Vyplývá z ní, že mladí lidé vlastně nemají jinou možnost, než se stahovat do hospod. Toto konstatování potvrdilo svými podpisy téměř tři sta mladých lidí z Prostějova. Žádný z nich není signatářem Charty 77. Zprávu i s kopiemi však zabavila Stb a jejího hlavního autora Petra Hanzlíka vyslychala. Petr Hanzlík se musel spokojit se slibem, že Stb pošle zprávu kompetentním orgánům.

Prostějovský případ je ukázkou aktivizace občanů, na níž má jistě zásluhu i Charta 77. Je příslibem, že lidé, kteří se staví kriticky k mnoha společenským jevům, dokážou i tuto kritiku formulovat, domáhat se svých zákonných nebo přirozených práv; příslibem toho, že čím dál tím více budou usilovat o to, aby sami mohli rozhodovat o svém životě a práci.